

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ – ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАРКЕТИНГУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

4. Горб О. До проблеми структури уроків української літератури // Шляхи підвищення ефективності викладання української мови та літератури – К., 2000. – С. 135 – 140.

5. Демчук О. Рейтингова система на уроках літератури // Дивослово. – 1998. – № 10. – С. 43 – 45.

6. Модульно-розвивальна система: теорія,

технологія, досвід // Рідна школа. – 1997. – №2. – С. 3 – 23 (Спецвипуск).

7. Носаченко І. Модульно-рейтингова система організації навчання у вищій школі // Проблеми освіти: Науковий збірник. – К., 2007. – Вип. 54 – С. 32 – 36.

8. Сікорський П. Принципи кредитно-модульної технології навчання. // Вища школа. – 2004. – №4. – С. 69 – 76.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2012

УДК 004:339.148

Іван Василиків, Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ – ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАРКЕТИНГУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються питання інформаційної компетентності майбутнього вчителя маркетингу. На підставі проведеного аналізу виявлена та обґрунтована структура формування цієї інтегративної властивості фахівця з педагогіки.

Ключові слова: компетенція, компетентність, професіоналізм, професійна компетентність, інформаційна компетентність вчителя.

Лит. 16.

Постановка проблеми. У зв'язку із соціальним і культурним розвитком суспільства, реаліями сучасного буття уже стали глобалізація світової економіки, модернізація і технізація виробництва, застосування засобів телекомунікації та інформаційних мереж, інтеграційні освітньо-економічні процеси. Такі динамічні соціальні та технологічні перетворення перед вищою освітою ставлять нові завдання, а саме – розкриття творчого потенціалу особистості та підготовка фахівця до життя і здійснення професійної діяльності у швидкозмінному світі. Це, у свою чергу, вимагає від системи професійної освіти змін пріоритетів у навчанні студентів і пошуку резервів, які полегшують процес становлення фахівця під час його навчання у вищому навчальному закладі, сприяють зростанню його фахових кваліфікацій у майбутній професійній діяльності та стабільному розвитку його особистості впродовж життя. Реалізація нових завдань потребує визнання і забезпечення випереджальної функції вищої освіти у суспільстві. Якість професійної освіти стає не просто мірилом ефективності системи вищої освіти, а й чинником суспільно-економічного розвитку надзвичайної значущості.

Таким чином, актуальність проблеми забезпечення якості фахової підготовки та якості професійної діяльності сучасного спеціаліста

об'єктивно детермінована суспільними вимогами до особистості фахівця і до його професійної діяльності. Зазначена проблема вимагає також більшої чіткості у визначенні дефініцій “професійна компетентність вчителя”, “інформаційна компетентність вчителя”, “професіоналізм” і розмежування при використанні в теоретико-методологічних розробках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-методичних студіях вивчається структура та зміст професійної компетентності вчителя (Т.Г. Браже, В.М. Введенський [6], І.А. Зязюн, І.П. Підласий, І.Ф. Кривонос, В.В. Нестеров, О.П. Ситник, М.І. Скрипник, Т.М. Сорокіна [14], К.М. Старченко, Л.Я. Набока, Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова [9], Л.М. Мітіна тощо).

Аспекти підвищення професійної компетентності в системі безперервної педагогічної освіти розглядаються у педагогічних дослідженнях М. Вачевського [5], Б. Гершунського, В. Дубиніної, Ю. Завалевського, Є. Шилова та інших.

Поняттю “інформаційна компетентність” приділяють увагу Н.В. Морзе, Е.Н. Гусинський, О.Б. Зайцева, А.В. Хуторський та ін.

Мета статті. Визначити основні напрями розвитку інформаційної компетентності майбутнього вчителя маркетингу у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Словник

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ – ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАРКЕТИНГУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

іншомовних слів так трактує поняття “компетентний” (від лат. *competens* – належний, відповідний): 1) досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; 2) повноважний, повноправний у розв’язанні якоїсь справи; “компетенція” (лат. *competencia* від *compeo* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи, коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід; *компетентність* – поінформованість, обізнаність, авторитетність [1].

За визначенням експертів країн Європейського Союзу поняття “компетентність” слід розглядати як здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних стосунках-ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. *Компетентність* – поняття, що логічно походить від ставлення до цінностей та від знань до вмінь [10].

“*Компетентний*” (лат. *competens* – відповідаючий, здібний) уповноважений, знаючий, відомий у конкретній галузі, а “компетенцію” (лат. *competencia* – добиватися, відповідати, підходити) – як коло питань, у яких хто-небудь добре знається [1].

У психолого-педагогічній науці поняття “компетентність” з’явилося у зв’язку з дослідженнями вітчизняних та зарубіжних авторів, які в своїх працях одну із властивостей особистості, що розвивається, позначили проблемою формування компетентності.

Британський психолог Дж. Равен визначає: “*компетентність* – це специфічна здібність, яка необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, включає вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення, а також розумінні відповідальності за власні дії” [12, 156].

А.К. Маркова констатує, що *компетентність* – це здатність і вміння людини виконувати певні трудові функції [9, 33].

Категорія *професійна компетентність* згідно з [11], – це сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей.

Ключові компетентності – це компетентності, що необхідні для будь-якої професійної діяльності та сприяють успіху людини у сучасному мінливому світі.

Базові компетентності відображають специфіку певної професійної діяльності (педагогічної, медичної, технічної та ін.)

Для професійної педагогічної діяльності базовими є компетентності, які необхідні для організації професійної діяльності в контексті вимог до системи освіти на певному етапі розвитку суспільства.

Спеціальні компетентності відображають специфіку конкретної предметної чи надпредметної професійної діяльності. Спеціальні компетентності можна розглядати як реалізацію ключових та базових компетентностей в межах навчального предмета, конкретної галузі професійної діяльності.

Усі три види компетентностей взаємопов’язані та розвиваються одночасно, що забезпечує становлення професійної компетентності як визначеної цілісної, інтегративної особистісної характеристики спеціаліста.

За І.М. Рвачовою, *професійна компетенція* – це здатність успішно діяти на основі практичного досвіду, вмінь та знань для вирішення завдань у сфері маркетингової діяльності. У професійному аспекті необхідно також визначити таке поняття, як “компетентність”, під яким ми розуміємо рівень знань працівників та їхнє вміння виконувати свої професійні обов’язки згідно з передбаченими посадою стандартами [13, 118 – 124].

На думку В. Введенського, *професійна компетентність* – це ефективне використання в реальній освітній практиці певного набору знань, умінь та навичок. Важливими складовими професійної компетентності педагога є комунікативна, регулятивна, інтелектуально-педагогічна, операціональна та інформаційна компетентності [6].

У науковій літературі також виокремлюються такі *складові професійної компетентності*: філософський, психологічний, соціологічний, культурологічний, методичний і особистісний аспекти, які виражаються у таких показниках, як володіння професійними знаннями та вміннями, ціннісні орієнтації в соціумі, культура, що відбивається у мовленні, стилі спілкування, відношенні вчителя до себе, своєї практичної діяльності та її здійсненні (Т.Г. Браже); діяльнісна, комунікативна, соціальна компетентності (Л.М. Мітіна); гностичний, ціннісно-смысловий, діяльнісний, особистісний компоненти (А.К. Маркова [9]); науково-теоретичний, психологічний, операціонально-технологічний компоненти (Т.В. Добудько) тощо.

Розгляд сутності “*професійна компетентність*” передбачає також виявлення відмінностей чи тотожностей між поняттями “*професійна компетентність*” та “*професіоналізм*”. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами виокремлено деякі означення, що, на нашу думку, найбільш повно характеризують поняття професіоналізму:

- це міра і ступінь досконалості, якої досягає людина в процесі своєї діяльності, коли підіймається на вищу сходинку майстерності, стає авторитетом, майстром у своєму роді заняття, відзначає В.К. Белоліпецький [4];

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ – ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАРКЕТИНГУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

- це інтегральна характеристика людини, що передбачає наявність високого рівня здійснення її професійної діяльності та життєву зрілість її особистості [2].

М.В. Вачевський запропонував форми та засоби практичної реалізації проблеми формування професійної компетенції у майбутніх маркетологів. Науковець пропонує три основні блоки професійних компетенцій: *соціальні компетенції* (пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості): здатність до співпраці; вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях; навички взаєморозуміння; активна участь у суспільному житті, соціальні й громадянські цінності та вміння; комунікативні навички, мобільність (у різних соціальних умовах); вміння визначати особисті ролі в суспільстві; *мотиваційні компетенції* (пов'язані з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором особистості): здатність до навчання; винахідливість, навички адаптуватись та бути мобільним; вміння досягти успіху в житті та бажання змінити життя на краще; інтереси та внутрішня мотивація особистості; практичні здібності і вміння робити власний вибір встановлювати особисті цілі тощо; *функціональні компетенції* (пов'язані з сферою знань, вмінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом): лінгвістична компетенція; технічна і наукова компетенція; вміння оперувати знаннями в житті та навчанні; вміння використовувати джерела інформації для власного розвитку; вміння використовувати інтелектуальну творчість [5, 45].

Як зазначає, Т.М. Сорокіна [14, 110 – 111] під *професійною компетентністю* вчителя розуміє єдність його теоретичної й практичної *готовності* до здійснення педагогічної діяльності, тобто компетентність – один із ступенів професіоналізму, складова педагогічної діяльності, здатність особистості педагога вирішувати різні типи педагогічних задач. *А професійна компетенція* вчителя – *динамічний, процесуальний бік його професійної підготовки*, характеристика професійного росту, професійних (мотиваційних і діяльнісних) змін. Тієї самої думки дотримується Є.М. Бачинська, уточнюючи, що “*професійною компетентністю*” слід розуміти *інтегровану особистісну характеристику*, що включає психологічну (розуміння та усвідомлення власної діяльності) та теоретичну (набуття особистісно значущих знань і вмінь) *готовність* педагога до діяльності, його здатність вирішувати на практиці педагогічні задачі та виконувати роботу загалом [3].

Професійна компетентність учителя розглядається як інтегративна професійно-особистісна характеристика

вчителя, що відбиває його професіоналізм, готовність виконувати професійні функції й домагатися високих результатів у професійній діяльності. Вона складається з комплексу професійних компетенцій: психологічної, методичної, предметної, комунікативної, дослідницької та інших, що визначають готовність і здатність учителя до успішного виконання відповідних видів педагогічної діяльності стосуються окремих видів діяльності вчителя. Особливе місце в зазначеному комплексі посідає інформаційна компетенція, оволодіння якою означає якісний новий ступінь у професійній підготовці вчителя. На розгляді саме цієї компетенції ми зосередимо подальшу увагу.

Встановлено, що інформаційна компетенція майбутнього вчителя розуміється не просто як сукупність знань, умінь, навичок студентів, набутих у процесі навчання інформатики та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, але й як здатність орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, готовність до використання інформаційно-комунікаційних технологій для відбору та створення адекватних програмних педагогічних засобів для виконання майбутньої педагогічної діяльності, її вдосконалення, а також для власного розвитку й самореалізації [16, 132 – 135].

Під інформаційною компетентністю О. Крайнова [8] розуміє інтегральну характеристику особистості, що виявляється в її готовності реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості), готовності до саморозвитку, прояву ініціативи в галузі інформаційних технологій для успішної професійної діяльності, а також усвідомлення особистої відповідальності за дотримання норм і правил ергономічної безпеки з метою збереження здоров'я та підвищення ефективності діяльності.

В структурі інформаційної компетентності С. Тришина виокремлює такі компоненти:

- когнітивний, що передбачає опрацювання інформації на основі мікрокогнітивних актів;

- ціннісно-мотиваційний, що полягає в створенні умов, які сприяють входженню особистості в світ цінностей і характеризує ступінь мотиваційних спонукань людини, що впливають на ставлення індивідів до роботи й до життя в цілому;

- техніко-технологічний, який передбачає розуміння принципів роботи, можливостей і обмежень технічних пристроїв, призначених для автоматизованого пошуку і опрацювання інформації; знання відмінностей між автоматизованим і автоматичним здійсненням інформаційних процесів; уміння класифікувати завдання за типами з наступним вирішенням і вибором певного

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ – ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАРКЕТИНГУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

технічного засобу, залежно від його основних характеристик; включає: розуміння сутності технологічного підходу до реалізації діяльності; знання особливостей засобів інформаційних технологій пошуку, переробки та зберігання інформації, а також виявлення, створення та прогнозування можливих технологічних етапів переробки інформаційних потоків; технологічні навички та вміння роботи з інформаційними потоками;

- комунікативний, що передбачає знання, розуміння, застосування мов (природних, формальних) та інших видів знакових систем, технічних засобів комунікацій у процесі передачі інформації від однієї людини до іншої за допомогою різноманітних форм і способів спілкування (вербальних, невербальних);

- рефлексивний, що полягає в усвідомленні власного рівня саморегуляції особистості, при якому життєва функція самосвідомості сприяє розширенню самореалізації та самокеруванню поведінки особистості [15].

Завдання, пов'язані з проблемою формування інформаційної компетентності викладача, можуть бути розділені на три групи:

- ті, які виражають інтереси суспільства;
- функції, що відображають, і зміст професійно-педагогічної діяльності викладача;
- ті, які виражають індивідуальні професійні потреби і інтереси викладача.

Формування ІК викладача припускає:

- освоєння ними знань і умінь з області інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій;
- розвиток комунікативних здібностей викладача;
- вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати інформацію, здійснювати рефлексію своєї діяльності і її результатів [7].

Висновки. Отже, формування інформаційної компетентності викладача є важливою складовою його професіоналізму. Системне, цілісне уявлення про інформаційну компетентність, виділення її структури, обґрунтування критеріїв, функцій і рівнів її сформованості, дозволяє цілеспрямовано і ефективно організувати навчальний процес в рамках освітньої діяльності, підвищити рівень наочно-спеціальних знань, ухвалювати ефективні рішення в навчальній роботі, цілеспрямовано і системно розвивати знання, вміння та навички учня в системі безперервної освіти, що в типовому наслідку є основним компонентом підвищення якості професійної освіти.

1. Морозов С.М., Шкаранута Л.М. (уклад.) *Словник іншомовних слів*. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с.

2. *Психологічний словарь/под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского*. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

3. Бачинська Є.М. *Професійна компетентність педагога в контексті гуманістичної парадигми освіти [Електронний ресурс]* / Євгенія Миколаївна Бачинська. – Режим доступу: <http://www.innovacia.by.ru/web>

4. Белоліпецький В.К. *Етика и культура управления: учебно-практическое пособие* / В.К. Белоліпецький, Л.Г. Павлова. – М.: ИКЦ “Марп”, 2004. – 384 с.

5. Вачевський М.В. *Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетентності. Монографія* / М.В. Вачевський – К.: ВД “Професіонал”, 2005. – 364 с.

6. Введенський В.Н. *Моделирование профессиональной компетентности педагога* / В.Н. Введенський // *Педагогика*. – 2003. – № 10. – С. 51 – 55.

7. Зіборова В.В. *Формування інформаційної компетентності викладача* / В.В. Зіборова // *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. – 2010. – № 8 (195). – С. 64 – 68.

8. Крайнова Е.А. *Профессиональная подготовка будущих инженеров-механиков в области информационных технологий. Автореф. дисс. канд. пед. наук* / Нижний Новгород – 2007. – 20 с.

9. Маркова А.К. *Психология профессионализма*. – М.: Знание, 1996. – 308 с.

10. Петрук В.А. *Базові професійні компетенції: сутність поняття/Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* // *Зб. наук. пр.* – Випуск 17 / *Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.* – Київ-Вінниця: ДОВ “Вінниця”, 2008. – 493 с.

11. Радионова Н.Ф. *Компетентностный подход в педагогическом образовании* / Н.Ф. Радионова, А.П. Тряпицына. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.omsk.edu/article/vestnik-omgpu-75.pdf>

12. Рамен Дж. *Педагогическое тестирование. Проблемы, заблуждение, перспективы* / Пер. с англ. – М., 1999. – 234 с.

13. Рвачова І.М. *Маркетингова компетенція підприємства: сутність та проблеми формування на сучасному етапі* / І.М. Рвачова // *Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. Вип. 31, т. 2 / Голова ред. О.О. Шубін.* – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 407 с.

14. Сорокина Т.М. *Развитие профессиональной компетенции будущего учителя средствами интегрированного учебного содержания* / Т.М. Сорокина // *Начальная школа*. – 2004. – № 2. – С. 110 – 114.

15. Тришина С.В. *Информационная компетентность как педагогическая категория [Електронний ресурс]* / С.В. Тришина / *Интернет-журнал “Эйдос”*, 2005. 10 сент. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>

16. Язиніна Н.О. *Структура професійної педагогічної компетентності майбутнього вчителя* / *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* // *Серія педагогічна* / – Вип. 16: *Формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізико-технологічного профілю в умовах євроінтеграції*. – 328 с.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2012